

folklor/edebiyat

folklore/literature

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, üç aylık
halkbilim • antropoloji • arkeoloji • sosyoloji • eğitim • tarih • dil • edebiyat dergisi

ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİ
YILDA DÖRT SAYI ÇIKAR
A Peer Reviewed Quarterly International Journal

ISSN 1300-7491

CİLT: 16

SAYI: 64

2010/4

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ Adına
Mete Boyacı

Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Mehmet Ali Yükselen

Yayın Yönetmenleri
Prof. Dr. Metin Karadağ (mkaradag@ciu.edu.tr)
Prof. Dr. Ahmet Pehlivan (ahmetp@ciu.edu.tr)

Sorumlu Yayın Yönetmeni
Metin Turan (mturan@ciu.edu.tr)

Düzeltili
Dr. Kafiye Yinanç

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Haspolat Kampüsü, Lefkoşa KKTC
Tel: 392. 671 11 11/ 2601
www.folklorededebiyat.org folklorededebiyat@ciu.edu.tr

Abone Koşulları

Yurtiçi Yıllık (Postalama ücreti dahil): 100 TL

Eski Aboneler ve Öğrencilere Sayısı: 15 TL • Yıllık (Postalama ücreti dahil) : 60 TL

Avrupa için Sayısı: 15 EURO • Yıllık Abone Bedeli (Postalama ücreti dahil): 60 EURO

Amerika için Sayısı: 20 \$ • Yıllık Abone Bedeli (Postalama ücreti dahil): 80 \$

Abone bedelinin folklor/edebiyat adına Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nin Türkiye İş Bankası Lefkoşa Şubesi'ndeki TR71 0006 4000 0016 8000 4939 81 no'lu TL hesabına, TR47 0006 4000 0026 8002 1836 63 no'lu Euro hesabına veya TR48 0006 4000 0026 8001 8819 75 no'lu Dolar hesabına yatırılarak, dekontun adresimize gönderilmesi gereklidir. (Abonelerimiz yıl içindeki fiyat artışlarından etkilenmezler.)

folklor/edebiyat'ta yayımlanan yazılar *MLA Folklore Bibliography* ve *Türkologischer Anzeiger Viyana* tarafından taranmaktadır.

Hazırlık – Baskı: Uluslararası Eğitim Öğretim Ltd. Şti - Başkent Matbaası, Bayındır Sokak 30/E Kızılay / Ankara

yerel süreli yayın

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ ÜÇ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

Genel Yayın Kuralları:

folklor/edebiyat halkbilim, antropoloji, eğitim, tarih, dil ve edebiyat alanındaki özgün araştırmaları yayınlamak ve bu alanlardaki sorunlara bilimsel ölçütler içerisinde tartışma olanağı sağlamak amacıyla çıkmaktadır. folklor/edebiyat halkbilim, antropoloji, eğitim, tarih, dil ve edebiyat alanındaki özgün araştırma makalelerini, deneme ve derlemeleri yayımlayan hakemli, akademik bir dergidir. Yılda dört kez yayımlanır.

folklor/edebiyat'ta yayımlanan yazıların, bilim etiği başta olmak üzere, her türlü içeriksel sorumluluğu yazarlarına; telif hakkı ise basılı ve her türlü elektronik ortamda folklor/edebiyat'a aittir. folklor/edebiyat'ta yayımlanan bir yazı, başka bir yerde yayımlanamaz. Daha önce başka bir yerde yayımlanmış yazılar folklor/edebiyat'a gönderilemez. Yayımlanan yazıların sahiplerine ve bu yazıları değerlendiren hakemlere herhangi bir ücret ödenmez.

Hakem Değerlendirmesi:

folklor/edebiyat'a gönderilen yazılar, önce Yayın Kurulunca dergi ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Uygun görülmeyenler düzeltilmesi için yazarına iade edilir. Yayın için teslim edilen makalelerin değerlendirilmesinde akademik tarafsızlık ve bilimsel kaliteye dikkat edilir. Değerlendirme için uygun bulunanlar, ilgili alanda iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar iki yıl süreyle saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı, üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya Yayın Kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir. Yazarlar, hakem ve yayın kurulunun eleştiri ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa, gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Yayına kabul edilmeyen yazılar, yazarlarına iade edilmez.

Yazım Dili

folklor/edebiyat dergisinin yazım dili Türkiye Türkçesidir. Ancak her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde başka dillerde yazılmış yazılara da yer verilebilir.

Yazım ve Basım Koşulları:

Yazılar windows (Microsoft Word) uyumlu sözcük işlemci programıyla yazılmalı, e posta yoluyla gönderilmiş olsa da A4 boyutundaki kağıda 3 kopya çıktısı alınarak Word uyumlu CD ile birlikte yazışma adresine gönderilmelidir.

Yazıların uzunluğu konusunda sınırlama olmasa da tek bir sayıda yayımlanabilmesi göz önüne alınarak 20 sayfayı aşmamalıdır.

İlk sayfa yazım sırası:

1)Yazar adı (sol üst köşe, sola dayalı)

2) Makale başlığı (sola dayalı)

3) Çeviri makaleler için çevirmen adı (sağa dayalı)

4)Türkçe özgün makaleler için ABSTRACT, RESUME, ZUSAMMENFASSUNG başlıkları altında, 100 sözcüğü geçmeyen İngilizce, Fransızca ya da Almanca özet. Makale başlığının özet dilinde çevirisi özet başlığının altında verilmeli daha sonra özet metin yer almalıdır. Türkçe dışındaki makaleler için ÖZET başlığı altında genişçe bir Türkçe özet verilmeli ve aynı kurallara uyulmalıdır. Çeviri ve kitap tanıtım, değerlendirme yazıları hariç, özet bölümü olmayan yazılar, yayımlanmaz.

5) Önce makale dilinde, ardından özet dilinde anahtar sözcükler. (3-5 sözcük)

6) Yazarla ilgili açıklama (sayfa altına) (*) işareti ile

7) Varsa, makale ile ilgili açıklama (sayfa altına); çeviri metinlerde kaynak metin ile ilgili açıklama (**) işareti ile

8) Varsa, çevirmenle ilgili açıklama (sayfa altına) (***) işareti ile gösterilmelidir.

Dipnotlar ve Kaynakça

Dipnot ve kaynaklar APA 5 (American Psychological Association) standartlarına uygun olarak verilmeli, ikinci kaynaktan yapılan alıntılarda, asıl kaynak da belirtilmelidir.

Yayın Kurulu / Editorial Boards

- Prof.Dr. Abdulkadir Güner (Anadolu Üniversitesi)
Prof.Dr. Ahmet Gökbel (Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Necmi Yaşar (Çukurova Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Pehlivan (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Akile Gürsoy (Yeditepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Osman Öztürk (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Asker Kartarı (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Aynur Koçak (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Bekir Onur (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Bernt Brendemon (Finlandiya)
Prof. Dr. Birsen Karaca (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Celil Gariboğlu Nagiyev (Bakü Asya Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz Tosun (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Edip Günay (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Erman Artun (Çukurova Üniversitesi)
Prof. Dr. Esmâ Şimşek (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Eva Csato Johanson (İsveç)
Prof. Dr. F. Belkıs Kümbetoğlu (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Fırat Kutluk (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Fuat Bozkurt (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülsün Parlar (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Hande Birkalan (Yeditepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan Özdemir (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Haşim Karpuz (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan Başgöz (ODTÜ)
Prof. Dr. İlhan Tomanbay (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. İsa Habıbbeyli (Nahcivan Devlet Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail Öztürk (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Jaklin Kornfilt (ABD)
Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Maria Ivanics (Macaristan)
Prof. Dr. Mehmet Ölmez (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof.Dr. Metin Karadağ (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)
Prof.Dr. Muharrem Caferli (Nahcivan Devlet Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhtar Kutlu (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yaşar Sağlam (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Namık Açıkgöz (Muğla Üniversitesi)
Prof. Dr. Nuran Elmacı (Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat Yusuf Saragöl (Romanya)
Prof. Dr. Oğuz Makal (Beykent Üniversitesi)
Prof. Dr. Oktay Belli (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Suat Karantay (Boğaziçi Üniversitesi)
Prf. Dr. Suavi Aydın (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Taner Timur (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuna Ertem (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Tülay Er (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Umay Günay (YÖDAK-KKTC)
Prof. Dr. Veysel Sönmez (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Yıldırım Erdener (ABD)
Prof. Dr. Zafer Önler (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof.Dr. Zühal Ölmez (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet Taşgın (Ardahan Üniversitesi)
Doç. Dr. Akus Boru (Hacettepe Üniversitesi)
Doç.Dr. Ali Yakıcı (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ayten Kaplan (Hacettepe Üniversitesi)
Doç.Dr. Ertuğrul Rufai Turan (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Dilek Batıslam (Çukurova Üniversitesi)
Doç. Dr. Luiba Çimpoş (Moldova İlimler Akademisi)
Doç. Dr. Medine Sivri (Osmangazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa Oral (Akdeniz Üniversitesi)
Doç.Dr. Nilgün Çıblak (Mersin Üniversitesi)
Doç. Dr. Nur Gürani Arslan (Boğaziçi Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin Arseven (Akdeniz Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

folklor/edebiyat'tan / Metin Turan	
5-6	

folklor/edebiyat'tan

Sosyal bilimlerde, saha ve sözlü tarih çalışmalarının belirgin bir biçimde yaygınlaştığını görmekteyiz. 'Tınlık' ve 'gözlem', bugünden bakınca, geçmişte salt götürdükleriyle değil, aynı zamanda bıraktıklarıyla da öğrenmek bakımından önemli olmaktadır. Yakın dönem içerisinde belirgin bir biçimde güncellik kazanan 'kimlik', 'kültürel kimlik', 'aidiyet' vb. tartışmaların doğru bir soyutlama kadar, tarih, kültür, coğrafya bağlamında anlaşılabilir bir somutlamayla da ele alınması düşünsel anlamda ufukumuzun genişlemesine katkıda bulunacak önemli adımlardır.

Elinizdeki sayımızın içeriğine bakıldığında, önceden tasarlanmamasına karşın, farklı konu ve alanları kapsayan ama ortak bir tema ekseninde odaklanan birkaç yazının bir araya geldiğini göreceksiniz. Akademik çevrenin ve okurlarımızın çok yakından tanıdığı bir isim Prof. Dr. Hande Birkalan Gedik, İmbros (Gökçeada) 'da yapmış olduğu saha araştırmasını, 'festival ve mit' bağlamında ele alarak irdelemekte.

Kimlik eksenli bir başka kapsamlı inceleme de, dergimiz yazı ailesine yeni katılan ve akademik çalışmalarını Almanya'da yürüten Dr. Erdoğan Gedik'e ait. Gedik, Habermas'tan esinlenerek oluşturduğu başlıkla, 'ötekilik' kavramını 'öteki' kalmak vurgusuyla ele alıp irdeliyor. Gedik, geniş bir bakış açısıyla, bir yandan Almanya'da yaşayan 'göçmenlerin' durumunu öte yandan Almanya'nın hem toplum olarak hem de siyasal erk olarak bu 'yeni vatandaşlara' bakışını tartışmaktadır.

Türk kültür tarihi açısından coğrafyadan söz edildiğinde, Anadolu'nun bir geçiş noktası ama Balkanların bir kavşak/köprü olduğu vurgusu içi boş bir kavramlaştırma değildir. Osmanlı İmparatorluğunun, bugün sayıları giderek artan Balkan ülkeleri üzerindeki hakimiyetinin hemen hepsinde aşağı-yukarı 400 yıl dolayında olduğu anımsanır, bu sürenin birçok devlet ve imparatorluk ömrünü içine aldığı düşünülürse, karşılıklı kültürleşmenin ne denli zenginleştiği çok daha iyi kavranmış olur.

Özellikle Balkan Savaşlarından sonra başlayan tersine göç ise yeni bir kültürel akışı oluşturmaya başladı. Özellikle Anadolu'nun Marmara ve Ege bölgelerine yönelen bu yeni göçün oluşturduğu kültür ve bu birikimin kimlik eksenine yansımaları, müzik bağlamında, yine yazı ailemize yeni katılan Aykut B. Çerezcioğlu, İzmir Mekadon göçmenleri özelinde irdeliyor.

'Aydın', 'düşünce adamı', 'edebiyatçı' kavramları, ondokuzuncu yüzyıldan miras alıp, yirminci yüzyılda da aynı kişiler üzerine odaklanarak tartışır kıldığımız kriterlerdi. Özellikle Türkiye gibi, edebiyat ve edebiyatçısının tarihi ve sosyal olaylara tanıklıkları bağlamında bu niteliklerinin göz ardı edilemezliği; araştırmacıları sözkonusu bu ortak özelliklerle kimliklendirerek ele almak durumunda bırakmaktadır. Kendi deyimiyse 'ede-

biyatlı politika' yapan ve bir dönemin önemli tanıklarından Falih Rıfki Atay'ı, 'kültür ve düşünce' dünyası ekseninde, ilk ürünlerini yayımlamaya başladığı tarihten başlayarak Doç. Dr. Mustafa Oral değerlendiriyor.

Dr. Ersin Teres, Çağataycanın sözvarlığı üzerinde durarak, bu sözvarlığından kimi sözcükleri; Dr. Efnan Dervişoğlu 'Bohem' kavramını ele alarak bu konuyu Peyami Safa'nın 'Bir Tereddüdün Romanı' özelinde irdeliyor.

Yazı ailemizin yeni üyelerinden Dr. Mustafa Güleç, Hollandalı yazar "Multatuli", gerçek adıyla Eduard Douwes Dekker'ın (1820 - 1887), Hollanda iktisat, iç ve dış politika tarihinde önemli yer etmiş olan Max Havelaar adlı romanını, yayımlanışının 150. yılı dolayısıyla, sömürgecilik ekseninde; Dr. Murat Kacıroğlu ise Selim İleri'nin 'Cemil Şevket Bey, Aynalı Dolaba İki El Rovolver' adlı romanını yapı ve tarihsellik düzleminde kahraman karşıtı imgesiyle ele alıp inceliyor.

Etkinlikleri ile anlam kazanan insanın, bu etkinliklerini somutlaştırdığı temel iki eksen: bilim ve sanat... Bu kavramları farklı yönleriyle Dr. Nazan Alioğlu tartışıyor.

Bu sayımızın çeviri makalesi ise Dr. Derya Erdem'in Sujata Moorti'den dilimize kazandırdığı "Kathartik İtiraf lar mı, Özgürleştirici Metinler mi? Oprah Winfrey Show'da Tecavüz Hikayeleri" dir.

*

Yeni folklor/edebiyat'larda buluşmak dileğiyle...

Metin Turan

Sorumlu Yayın Yönetmeni

ROMANYA SÖZLÜ TÜRK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE MİTOLOJİK SAYILAR

Bayram Durbilmez*

Giriş

Türkler Romanya'ya, özellikle Dobruca bölgesine M.Ö. VII-VI. yüzyıllarda yerleşmeye başlar. Bölgeye ikinci Türk yerleşimi M.S. IV. yüzyılda Avrupa Hunları dönemindedir. Avar Türkleri M.S. VI. yüzyılın ikinci yarısında, Bulgar / Ogur Türkleri M.S. VII. yüzyılın sonlarında bu bölgeye yerleşir. Peçenek, Uz ve Kuman (Kıpçak) Türkleri X-XI. yüzyıllarda gelerek bölgenin Türk yurdu olmasını pekiştirirler. 1261'de, İlhanlı Moğollarına yenilerek tahtından atılan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus, Alanya'daki donanmasıyla birlikte Bizans İmparatoru VIII. Mihail Paleolog'a sığınır. İmparator kendisine sığınan II. İzzeddin Keykavus'a Dobruca'yı verir. Yöneticisi Müslüman Türk, halkı Hıristiyan Türk olan bu bölgeyi, II. İzzeddin Keykavus'tan sonra Sarı Saltuk Baba yönetmeye başlar. 1300'de Sarı Saltuk Sultan ölünce, Bulgar Krallığı Dobruca'yı istilâ ederek Birinci Dobruca Beyliği'ni yıkar ve buradaki Müslümanları katleder. 1354'te, Balık adlı bir Kuman beyi Dobruca'yı Bulgaristan'dan ayrıarak İkinci Dobruca Beyliği'ni kurar. Beyliğin başına Balık'tan sonra kardeşi Dobrotiç, Dobrotiç'ten sonra oğlu Yanko geçer. 1417'de Yanko'nun ölümü üzerine Dobruca Beyliği I. Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katılır. XVIII. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti Ruslara yenilince, 1774'te Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanır. 1783'te Ruslar Kırım Hanlığını istilâ eder. 1783'ten 1800'e kadar Ruslar tarafından uygulanan katliamdan kaçan 500.000 kadar Kırım Türk'ü Bucak (Basarabya), Dobruca ve Anadolu topraklarına sığınır. 1801 Bükreş Antlaşması ile Basarabya da Ruslara terk edilince, Ruslar buradaki Nogay Türklerini Kafkasya'ya sürer, Yörük Türklerini de kılıçtan

* Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halk Bilimi Öğretim Üyesi

geçirir. Yalnızca Bender kalesinde bile 40.000 kişinin katledilmesi katliamın boyutunu ortaya koymaktadır. 1828-1829 Osmanlı Rus Savaşı sonunda Bulgarlardan ve Gagavuz Türklerinden bir kısmı Basarabya'ya sürülür. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nda, Rus Kazakları Dobruca'da bir katliam daha yaparlar. Bütün bu katliamlara rağmen bu bölgede Türk varlığı devam etmektedir (Cebeci 2007: 33-45). Yüzölçümü 23.262 km2 olan Dobruca bölgesinin üçte ikisi Romanya'da, üçte biri Bulgaristan'da bulunmaktadır. "Dobruca adını taşıyan memleket, Karadeniz kenarındaki Erkene kasabasından Tuna nehri kenarındaki Turtukaya (Totrakan) kasabasına kadar uzanan çizgi ile, Tuna nehrinin Karadeniz'e döküldüğü Sulina (Süne) kasabasından Ekrene'ye kadar uzanan sahil ve Tuna arasındaki toprak parçasından ibarettir. Tuna nehri Dobruca'nın sol sınırını meydana getirir ve bu sınırın uzunluğu 40 km.dir. Karadeniz kıyısı Kiliya'dan Ekrene'ye kadar 320 km.dir." (Ülküsal 1966: 13).

Romanya ve Kırım Tatar Türkleri arasında sağlam bir kültür bağı vardır. Kırım Tatar Türklerinin sözlü ürünleri 'İkinci Kırım' olarak da nitelendirilen Dobruca'da büyük ölçüde muhafaza edilmiştir (Horata 1999). Dobruca Türkleri'nin doğum, evlenme ve ölüm âdetleri ile Türk dünyası gelenekleri arasında büyük benzerlikler vardır (Önal 1998). Karasu / Mecidiye, Köstence şehri çevresindeki Taşoğul, Tuzla, Toprakhisar, Hamzaca; Tulca şehri çevresindeki Çakırova, Mahmudiye, Ortaköy, Kavgacı, Beştepe, Davukça, Nalbant gibi köy adları, İsaakça, Tekirgöl, Manas gibi yer adları Romanya'da Türk kültürünün izlerini yansıtmaktadır (Nasrattınoğlu 2007:162). Mangalya, Köstence, Tulça (Tulçea), Hırşova, Mecidiye, Karasu, Babadağ ve Maçın gibi şehirlerde Osmanlılar devrinde yapılmış pek çok mimarî eser mevcuttur. Mangalya'da Esmâ Sultan Camisi, Babadağ'da Gazi Ali Paşa Külliyesi (Cami, türbe, medrese, hamam ve su kaynağından oluşmaktadır), Hırşova'da Sultan Mahmut Camisi, Mecidiye'de Sultan Mecit Camisi, Tulça'da Aziziye Camisi ve İshakçı Mahmut Yazıcı Camisi, Karasu'da Karasu Camisi, Köstence'de Hünkâr Camisi bu devre ait eserlerdendir (Pekpelvan 2007: 181). Türk-İslam kültürünün yaşatıldığı tarihî mekânlar arasında Sarı Saltık Türbesi, Koyun Baba Türbesi, İshak Baba Türbesi gibi yerler de bulunmaktadır. Miskin Baba'nın mezarı, Kesikbaş Türbesi gibi yerler ise sular altında kalmıştır (Nasrattınoğlu 2007:162).

Romanya'da Tatar Türk kültürünün yaşayışını sürdürdüğünü gösteren ürünler arasında sözlü Türk edebiyatı ürünleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu ürünler içinde mitolojik unsurlar dikkat çekmekte, mitolojik unsurlar arasında da 3, 4, 5, 6, 7, 9, 40 sayılarının simge değeri taşıdıkları görülmektedir. Bu mitolojik sayıların incelenmesi ortak Türk kültürünün yayılma alanlarının belirlenmesine katkı sağlaması yanında küre kültüründeki ortak unsurların ortaya çıkarılmasına da yardımcı olacaktır.

I. ÜÇ SAYISI

Mitolojik sayılar içinde "üç"ün önemli bir yeri vardır (Durbilmez 2005: 1-22). R. Müller gibi bilginler üçlülüğün öneminin doğanın gözlemlenmesinden kaynaklandığını düşünürler (Shimmel 2000: 70). Aristoteles'in de belirttiği gibi "bütün" teriminin uygulandığı ilk sayı "üç"tür (Shimmel 2000: 80). Görülen ve yaşanan dünyanın üç boyutlu olması da "üç"ün gizemli bir sayı sayılmasını pekiştirmektedir. Bütün varlıklar

gibi insanlar da “özel olarak” üç kutuplu oldukları için buna karşılık gelen üçlemelerde kendini rahat hisseder (Shimmel 2000: 70). Türk mitolojisindeki “kâinatın dikey dünya modeli” ve “yatay dünya modeli”nde üçlü yapı mevcuttur. Birincisinde “*yer, yerüstü ve yer altı*” olmak üzere üç katlı dünya; ikincisinde “*yukarı, orta ve aşağı*” olmak üzere üç dünya tasavvuru görülmektedir (Beydili 2005: 489).

İnsan zihninde derin kökleri olan gizemli sayılardan üçün Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde mitolojik bir sayı olarak kullanımı belirgindir. “Cırlar”da, “maneler”de, “şifnlar”da, “atalar sözleri”nde ve masalarda yaygın olarak kullanıldığı görülen bu sayının daha çok “mükemmellik ve bütünlük” anlamları taşıdığı anlaşılmaktadır. Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde “üş” olarak geçen sayının “bir gecede üç kez düşme”, “üç ay birlikte gezme”, “su üstünde üç çiçek”, “üç karanfil” gibi kullanımları “mükemmellik ve bütünlük” anlamlarını yansıtır. Mükemmellik ve bütünlük anlamlarını en güzel yansıtan örneklerden biri de şu atasözüdür: “*Cangış ağaç calbarsañ canmaz / Eki ağaç bir birine karar / üş ağaç, gürül gürül canar*” [=Yalnız ağaç yalvarsan yanmaz / İki ağaç bir birine bakar / Üç ağaç gürül gürül yanar] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 292).

Mükemmel sayı olarak kabul edilen üçün şansa da ilgisi olduğu düşünülmektedir. Romanya’da yaşayan Tatar Türklerinden derlenen “Dünya Güzeli” masalında geçen “Kuş kimin başına üç defa konarsa o kişinin han seçilmesi” motifi, bu sayının şans getirme, kader değiştirme anlamlarını yansıtır.

Üç devin üçünün de birer vafsinin olması da bu sayının tamamlanma anlamını taşıdığını gösterir. Tamamlanma ve sınıra gelme anlamlarını gösteren kullanımlar arasında “uykudan üç gün sonra uyanma”, “üç gün bekleme”, “üç gün mektup yazma”, “üç gün gizleme”, “hastalandıktan üç gün sonra ölme” gibi örnekler de yer almaktadır. Üçün tamamlanma ve sınıra gelme anlamlarını gösteren en belirgin örnek bir atasözünde mevcuttur: “*Bir gün müsafır, eki gün müsafır / Üşüncü günü ket kâfir*” [=Bir gün misafir, iki gün misafir / Üçüncü gün git kâfir] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 287).

Romanya Dobruca Türkleri arasından derlenen *Altın Yüzük, Ayuv Kulak Batır, Bir Akıllı Köse Men Dokız Akılsız Köse, Cantemir Batır, Dünya Güzeli, Edege Batır, Edilbay ile Cayıkbay* masallarında üç sayısının zengin bir sayı simgesi olarak kullanıldığı anlaşılır. “*Üç yüz akça miras*” [=Altın Yüzük] (Mahmut vd. 1997: 197 / 440), “*üç yüz akça mirastan her hafta yüz akçasıyla pazardan bir hayvan* (1.kedi yavrusu, 2. köpek yavrusu, 3. yılan) *alma*” [=Altın Yüzük] (Mahmut vd. 1997: 197 / 440), “*toyun üçüncü günü ayı oynaticısının gelmesi*” [=Ayuv Kulak Batır] (Mahmut vd. 1997: 452), “*üç yıl yabancı illerde gezme*” [=Bir Akıllı Köse Men Dokız Akılsız Köse] (Mahmut vd. 1997: 461), “*uykudan üç gün sonra uyanma*” [=Cantemir Batır] (Mahmut vd. 1997: 469), “*üç devin üçünün de birer* (birincisinin suya dalma, ikincisinin yeryüzünü dolaşma, üçüncüsünün havada uçup gitme) *vasfi olması*” [=Dünya Güzeli] (Mahmut vd. 1997: 478), “*Kuş kimin başına üç defa konarsa o kişinin han seçilmesi*” [=Dünya Güzeli] (Mahmut vd. 1997: 479), “*Üçüncü Cuma*” [=Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 481), “*üç gün gizleme*” [=Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 482), “*hastalandıktan üç gün sonra ölme*” [=Edilbay ile Cayıkbay] (Mahmut vd. 1997: 494), vd. masalların çatısını oluşturan unsurlardandır (Durbilmez 2007b: 178).

“Üç” sayısının Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde yaygın olarak kullanıldığını göstermesi ve taşıdığı gizemli anlamların daha iyi anlaşılabilmesi açısından konuyla ilgili örneklerden bazılarını burada vermek yararlı olacaktır:

“Şal At Cektim Şanaga” cırında; “Üş karamfil aşladım / Ayva suvına taşladım / Candan süygen yarimni / Ellerge bağışladım / Yar, yar...” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 90)

“Maneler”de; “Asmadan yüzüm aldım / Anañdan ızın aldım / Üş ay birge gezgen son / Begendim kızın aldım” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 105; Mahmut vd. 1997: 278).

“Car boyında üş Koray / Kölgesinde boztorgay / Yarimni saginganda / Közlerim colga karay” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 117; Mahmut vd. 1997: 283).

“Karaga ak ekledim / Kapılarda bekledim / Üş kün yarim kelmedi / Kene kozdı dertlerim” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 128; Mahmut vd. 1997: 291).

“Kökte uşkan kaz edi / Ava cıllı yaz edi / Üş kün mektüp yazmadım / Çünkü vaktim az edi” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 137; Mahmut vd. 1997: 295).

“Murfatlar’da yüzüm bar / Yarım, sende közim bar / Kel yarın percirege / Aytacak üş sözüm var” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 143; Mahmut vd. 1997: 299).

“Şiñlar”da; “Suv üstünde üş şeşek koparsam bolmay/ Dobroca tolı yar süysem, sendiy bolmay” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 206).

“Almabetsin, arüvsin, kişkenesin / Bir keşede tüşime üş kelesin” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 180).

“Tapmaşa Şiñlar”da; “Kökten engen üş meyva, nurdan peyda / Ekevi kök yüzünde, birsi kayda” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 232).

Cevabı: “Ağıstosta cıyarlar pişken kavın / Ekevi onıñ Ay’man Kün, birisi cavın” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 232).

“Atalar Sözləri”nde; “Alganga altı da az, bergenge üş te köp” [=Alırken altı da az, verirken üç de çok] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 269).

“Beşke al üşke sat, adıñ bazırğân bolsın” [=Beşe al üçe sat, adın pazarcı olsun] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 286).

II. DÖRT SAYISI

Mitolojik sayılar içinde “dört” önemli bir yer tutar (Durbilmez 2009: 71-85). Ayın dört aşamasını [=hilâl, büyüme, dolunay ve küçülmeyi] gözlemleyen ilk insanlar, güneşin konumu ve gölgelerin hareketleri ile dört ana yönü ve dört rüzgârı keşfetmişlerdir (Shimmel 2000: 98). “Yeryüzünün bir dikdörtgen / dörtgen biçiminde olduğu”, “dört gök öküzüün üzerinde durduğu” gibi inanışlar; “dört unsur”, “dört ana yön”, “dört mevsim”, “dört zaman”, “dört renk”, “dört yıldız / yıldız kümesi”, “bir ağacın dört dalındaki yasak meyveler” vb. gibi hususlar mitolojik kökenlidir (Durbilmez 2008: 345). Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerini incelediğimizde dört sayısının daha çok “dört yön” ile ilgili olduğu görülür. “Maneler”de, “şiñlar”da, “tapmaşalar”da, “atalar sözləri”nde ve masalalarda dört sayısının kullanımı yaygındır.

“Maneler”de; “Men bir saray saldırdım / Dört yağı sırma / Başkasına köz atıp / Boyunımı urma” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 142; Mahmut vd. 1997: 298).

“Mendilimni gülledim / Dört köşesin telledim / Sırımını saga aytım / Seni dostım

belledim” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 142; Mahmut vd. 1997: 298).

“Avdarıl Şatır” “Kaytarma”da; “Dört köşede dört cavlık dört mıklansın, alay / Bizler oynay küliyyik, halk suklansın alay” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 63).

“Şiñlar”da; “Fidanıñdan bir gül ber, ketiyim koklap / Aftada bir, ayda dört, kelirmen coklap” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 188).

“İşken suvım dört böldim aşagan aşım / Sen esime tüşkende aylana başım” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 193).

Cevabı yılın dört ayı “sene: ilkyaz, yaz, küz, kış” [=yıl: ilkbahar, yaz, sonbahar, kış] olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Bir terek bar dört dallı / Birinci dal yeşere / İkinci meyva / cemiş bere / Üşincisi soldıra / Dörtincisi soldıra / Dörtincisi toñdıra” [=Bir ağaç var dört dallı / Birinci dal yeşerdiyse / İkincisi meyve/ yemiş verir / Üçüncüsü soldurur / Dördüncüsü üşütür] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 253; Mahmut vd. 1997: 192)

Cevabı “cevez” [=ceviz] olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Dört kardaş bir kölek işinde” [=Dört kardeş bir gömlek içinde] (Mahmut vd. 1997: 192).

Cevabı “sıyrıñ emşekleri” [=sığırın memeleri] olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Dört arkadaş bir kuyıga ok atar” [=Dört arkadaş bir kuyuya ok atar] (Mahmut vd. 1997: 192)

“Atalar Sözləri”nde; “Dört paralık kişiniñ beş paralık kiyfi bardır” [=Dört paralık kişinin beş paralık keyfi vardır] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 299).

“Mışıktay dört ayak üstüne tüşer” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 330).

“Ayuv (Ayı) Kulak Batır”, “Cantemir Batır”, “Edige Batır”, “Edilbay ile Cayıkbay”, “Dilber”, “Dünya Güzeli”, “Köse ve Dev” gibi masallarda dört sayısı ile ilgili kullanımlar önemli bir yer tutar. Bunlar daha çok dört yönle ilgilidir: “dört tarafa asker gönderme”, “memleketin dört köşesine haber salma”, “dört yol başına bekçi olarak birer karakol koyma”, “dört bir yandan atlı yiğitlerin toplanması”, “dört duvardan çıkan dört derviş”, vd. gibi. Bunlardan başka; “gözlerini dört açma”, “dört atlı bir faytona binme”, “kösenin dört oğlu”, “dört oğlunu evin dört köşesine bağlama” gibi kullanımlar da dört sayısı ile ilgilidir.

“Ayuv (Ayı) Kulak Batır” masalında, kızın yok olduğunu duyduğu zaman vezir “dört bir tarafka” (dört bir tarafa) asker gönderir (Mahmut vd. 1997: 452). “Cantemir Batır” masalında, aranılan yiğidi bulabilmek için memleketin dört köşesine haber salınır (Mahmut vd. 1997: 466). Sudan çıkıp Ayı kulak’ın sözlerini işiten ajdaha, gözlerini dört açarak, onun üzerine atılır (Mahmut vd. 1997: 459). “Edige Batır” masalında, Toktamış Han, dört yol başına bekçi olarak birer karakol koyar (Mahmut vd. 1997: 491). “Edilbay ile Cayıkbay” masalında, dört bir yandan atlı yiğitler toplanıp gelirler (Mahmut vd. 1997: 497). “Dilber” masalında, kız doğduğunda dört duvardan dört derviş çıkar. Birincisi; bu kız güldükte yanaklarında güller açılsın, der. İkincisi; ağladıktaki, gözlerinden inciler aksın, der. Üçüncüsü; yürüdüğü zaman arkasından yeşil çimen çıksın, der. Dördüncüsü de küçük bir muska çıkarıp kızın eline bağlar. Bu mıkça kızın elinde kaldığı müddetçe kızın yaşayacağını söyler (Mahmut vd. 1997: 470). “Dünya Güzeli” masalında, Han, dört atlı bir faytonla “Dünya Güzeli”ni aldırır (Mahmut vd. 1997: 474).

III. BEŞ SAYISI

Kutlu sayılan sayılardan biri de “beş”tir (Durbilmez 2007a: 113-126). “Yaşam ve sevgi sayısı” (Shimmel 2000: 118) olarak bilinen beş, Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden “cırlar”da, “maneler”de, “şîñlar”da, “tapmaşalar”da, “atalar sözleri”nde ve masallarda simge olarak kullanılan sayılardandır. Beşin gerçek sayı olarak kullanımı yanında, kimi örneklerde yuvarlak sayıya dönüştüğü, kimi örneklerde ise simgelik anlamlar kazandığı anlaşılmaktadır:

“Avdarıl Şatır (Kaytarma)” “cır”ında; “Beş kün bolgan dünyanı kırk etiyik, alay / Oynayık ta küliyik, zevk etiyik, alay” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 63).

“Maneler”de; “Kadifem boydan artar / Mâne mâneni tartar / Bir gün yarimni körsem / Beş yıllık ömrüm artar” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 127; Mahmut vd. 1997: 290).

“Tüfegim tolı şaşma / Kel yarim menden kaşma / Beş yerimde cara bar / Bir cara da sen aşma”

“Kadifem boydan artar / Mâne mâneni tartar / Bir gün yarimni körsem / Beş yıllık ömrüm artar” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 156).

“Şîñlar”da; “Peştimalım beş püskül, belimde al şal / Köletkemni körgende, taşmana kal” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 206).

“Kızlar da bar, kız da bar, kız parşası / Oneki lira beş altın en aşası” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 216).

“Aydavlı malda közim yok, sürüvli koyda / Beş yaşımndan merakman, sizniñ soyga” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 221).

“Beş yüz beş yüz koşarman, bin etermen / Kaşan da bolsa, başıña men cetermen” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 240).

“Esmerige esmeri, sarıga sarı / Beş kün yalan dünyada, kavuşsa kârı” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 242).

“Küreş Takmağı”nda; “Canbaş sulum aytmayman, o bek yaman / Oga kaydan alasin beş karış toban?” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 250).

Cevabı “beş parmak” olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Kişkene üynin işinde / Beş bala otırı” [=Küçüçük evinin içinde / Beş çocuk oturur] (Mahmut vd. 1997: 193).

“Atalar Sözleri”nde; “Beş parmakniñ beşi bir bolmaz” [=Beş parmağın beşi bir olmaz] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 286; Mahmut vd. 1997: 158)

“Mollada beş kursak bardır, en kişkenesi tüye kadardır” [=Mollada beş kursak vardır / En küçüğü deve kadardır] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 330).

“Mollanıñ karnı beştir, biri er vakıt boştır” [=Mollanın karnı beştir / Biri her vakıt boştur] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 330).

“Bergenge beş köp, alganga altı az” [=Verene beş çok, alana altı az] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 285).

“Beşke al üşe sat, adıñ bazırğân bolsın” [=Beşe al üçe sat, adın pazarcı olsun] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 286).

Dobruca Türkleri arasında anlatılan “Altın Yüzük” masalında, altın yüzüğü alıp dışarı çıkan delikanlı ıslık çalınca karşısına beş yiğit çıkar (Mahmut, Mahmut: 1997: 441). Sihirli yüzüğü ağzına sokarak ıslık çaldığında beş yiğit onun emrini bekler (Mahmut,

Mahmut: 1997: 442). Altın yüzüğü ele geçiren padişahın kızı da yüzüğü ağzına alarak ıslık çalar. Karşısına gelen beş yiğide emir vererek yüzüğün asıl sahibi olan çocuğun bütün servetini yok eder. Padişah bu yiğidi zindana atar. Beş gün sonra yiğidin kedi ve köpeği sahibini aramaya başlar (Mahmut, Mahmut: 1997: 443).

IV. ALTI SAYISI

Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden “cırlar”da, “maneler”de, “şîñlar”da, “atalar sözleri”nde ve masallarda “altı yaz”, “altı ay yaz”, “altı aylık yol”, “altı ay söyleme”, “altı kez arkaya bakma” gibi kullanımlar geçmektedir. Bu örneklerde “hazırlık devresi” veya “tamamlanma /olgunlaşma süresi”ni gösteren kullanımların öne çıkması, kutsal kitaplarda altı sayısının “yaratma” ile ilgili olmasına uygun düşmektedir. Haftanın “altı iş günü” ve “bir dinlenme günü” olarak düzenlenmesinde, Tanrı’nın dünyayı altı günde yarattığı veya yaratılışın altı günde tamamlandığı öğretisi etkili olmuştur (Schimmel 2000: 136). Olma, olgunlaşma, sona erme anlamları yanında görülen “kapsayıcılık” özelliği de altı yön [sağ-sol, ileri-geri, alt-üst] ile ilgilidir. Örnekler iyi incelendiğinde altı sayısındaki yuvarlaklaşma eğilimi de belirginleşmektedir. Altı sayısının kullanımı ile ilgili örneklerin incelenmesi konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır:

“Menlârüv (Börli-Arûv)” cırında; “Mindim torı at togalap / Kettim Koban cagalap / Tamam altı yaz cürdüm / Meñlârüv’ni sagalap” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 83)

“Maneler”de; “Ateş yastık bolır mı? / Bonday dostlık bolır mı? / Altı ay caz calbardım / Bo kadar naz bolır mı?” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 105; Mahmut vd. 1997: 279)

“Şîñlar”da; “Aylanması altı aylık col cürmesi / Dünya malı etecek bir körmesi” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 225).

“Ayta ayta halk bizni, altı ay aytar / Özi taşkan deryanıñ özi kaytar” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 225).

“Atalar Sözleri”nde; “Abirlini aklañız / Altı arık cem saklañız” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 266).

“Alganga altı da az, bergenge üş te köp” [=Alırken altı da az, verirken üç de çok] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 269).

“Bergenge beş köp, alganga altı az” [=Verirken beş çok, alırken altı az] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 285).

“Abirlini aklañız, altı arık cem saklañız” [=Nisanı haklayınız, altı arık yem saklayınız] (Mahmut vd. 1997: 150)

“Altmış adım alga atla, altı kere artına kara” [=Altmış adım öne atla, altı kez arkana bak] (Mahmut vd. 1997: 151)

V.YEDİ SAYISI

Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden “şîñlar”da, “tapmaşalar”da, “atalar sözleri”nde ve masallarda yedi sayısının simgelik kullanımları geçmektedir. “Genellikle olumlu güçlerle iç içe düşünül[en]”(Schimmel 2000: 144) yedi, “Bilgelğin sütunları” (Schimmel 2000: 140) olarak da adlandırılmaktadır. Türklerde daha çok “yedi kat gök”

ve “yedi kat yer” inancı yaygındır (Yüksel 1981b:48-51). “Yedi derya geçme”, “yedi kat yer”, “yedi kat deri”, “yedi mahalle”, “yedi başlı ejderha”, “yedi yıl kaybolma”, “yedi yıl yedi gece uyuma” gibi kullanımlar da simgelik anlamlar taşımaktadır. Bu anlamların ortaya çıkarılması için Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde geçen örneklerin incelenmesinde yarar vardır:

“Şiñlar”da; “Yelkensisz gemi köşer mi, celsiz tirmen? / Yedi derya geçsem de ah sen der men” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 209).

“Tizge salıp bir ursam, omız üstü / Cer carılıp yedi kat körilmez tübü” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 250).

Cevabı “baş” olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Yedi teşikli tokmak / onu bilmegen ahmak” [=Yedi delikli tokmak / Bunu bilmeyen ahmak] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 257).

Cevabı “soğan” [=soğan] olan bir Dobruca tapmaşası [=bilmecesi]: “Cer astında ciyren at / Terisi bar yedi kat / Soyarsın da torarsın / Toraganda cıarsın” [=Yer altında doru at / Derisi var yedi kat / Soyarsın da kesersin / Kestiğinde ağlarsın] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 254; Mahmut vd. 1997: 192)

“Atalar Sözləri”nde; “Bir akıllınıñ yedi paraköyge faydası bar” [=Bir akıllının yedi mahalleye faydası var] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 286).

“Cerinden ayrılgan, yedi catka hor bolır” [=Yerinden ayrılan yedi ele hor olur] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 294).

“Yedisinde ne bolsa, yetmişinde de odır” [=Yedisinde neyse yetmişinde de odur] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 352).

Romanya Dobruca Türklerinden derlenen *Altın Yüzük, Avcı Mehmet, Cantemir Batır, Bır Akıllı Köse Men Dokız Akılsız Köse, Edilbay ile Cayıkbay* masallarında; “Yılanın verdiği altın yüzüğü yedi gün geçtikten sonra ağzına alıp ıslık çalma” [Altın Yüzük] (Mahmut vd. 1997: 198 / 441), “yedi başlı ejderha” [Avcı Mehmet, Cantemir Batır] (Mahmut vd. 1997: 204/ 447, 465), “yedi başlı ejderhanın yedi başını kesme” [Avcı Mehmet] (Mahmut vd. 1997: 204/ 447), “yedi yıl kaybolma” [Bır Akıllı Köse Men Dokız Akılsız Köse] (Mahmut vd. 1997: 461), “yedi derya içinde yaşama” [Edilbay ile Cayıkbay] (Mahmut vd. 1997: 494), “yedi gün yedi gece uyuma” [Edilbay ile Cayıkbay] (Mahmut vd. 1997: 494), vd. gibi yediyle ilgili motifler tespit edilmektedir. Ayrıca; “Cantemir Batır” masalında Cantemir’in yaşadığı memleketi yedi başlı bir ejderha (yedi düvel) korkutmuş (Mahmut vd. 1997: 465). Cantemir, bir vuruşta ejderhanın altı başını birden keser, yedinci başını kesmez (Mahmut vd. 1997: 469).

VI. DOKUZ SAYISI

“Büyütülmüş kutsal üç” (Schimmel 2000: 177) olarak adlandırılan dokuz, kutlu üç sayısının üç katıdır. “Mükemmellik sayısı ya da nihai sınır” (Schimmel 2000: 188) olarak da kullanılmaktadır. Yedi gök küresinin ve sabit yıldızları kapsayan “göğün üst kemerinin ötesinde olan en yüksek, dokuzuncu cennetle bağlantılı” olduğu ileri sürülür (Schimmel, 2000: 179). İnsan iskeletinde; baş, bel, diz, topuk, ayak bileği, omuz, dirsek, avuç ve el bileği olmak üzere dokuz ek bulunması da dokuzun gizemli bir sayı kabul

edilmesinde etkili olmalıdır. Sebepler farklı olsa da, Türk kültüründe simgelik anlamlar yüklenerek en çok kullanılan sayılardan biri dokuzdur (Gülensoy 1976: 111-121, Yüksel, 1981c: 32-35). Dokuz (veya yedi) kat gök ve dokuz (veya yedi) kat yer tasavvurunun kaynağında Kamlık / Şamanlık inanışları vardır. Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden “oyun cırları”nda, “şifnlar”da, “atalar sözleri”nde ve masallarda dokuz sayısının kullanımı yaygındır. Romanya Dobruca Türklerinden derlenen “Edege Batır” masalında geçen; “*dokuz oğul sahibi olma*” [=Toktamış Han’ın dokuz oğlu vardır], “*dokuz hatırlı kişinin dokuz oğluyla yola gitme*”, “*dokuz başlı bir kuyruklu yılan*”, “*dokuz başlı yılanın dokuz başını da kesme*”, “*dokuz kuyruklu bir başlı yılan*” (Mahmut vd. 1997: 492) motifleri ile “Bır Akıllı Köse Men Dokuz Akılsız Köse” masalında geçen “*dokuz akılsız köse*”, “*dokuz sandık*” (Mahmut vd. 1997: 461) motifleri, masallarda da dokuz sayısının simge olarak kullanıldığını gösterir. Sözgelimi; “*dokuz oğul sahibi olma*” motifinin kökleri kamlık inanışına dayanır. Bilindiği gibi, Altay kamlığında / şamanlığında Tanrı Ülgen’in dokuz oğlu ve dokuz kızı vardır. Kötülüğün simgesi olan Erlik Han’ın da aynı biçimde dokuz kızı ile dokuz oğlu vardır.

Diğer örnekler de incelendiğinde dokuzun mitolojik bir sayı olarak hangi anlamlarda kullanıldığı daha iyi anlaşılacaktır.

“Balam Seni Kim Şakırdı” oyununda;

“-A balam seniñ borkiñ kayda?

-Şüye ildim aytaman

Üyken toyda oynap- külüp

Tokız alıp kaytaman

Ölmem men, ölmem men

Ölsem mında kelmem men” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 66)

“Şifnlar”da: “Ayırmağa istiyler tırnaknı tenden / Dünya dokuz türdense, ayrılmam senden” [=Ayırmak istiyorlar tırnağı tenden / Dünya dokuz dönse ayrılmam senden] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 189).

“Atalar Sözleri”nde; “Doğru aytkannı dokuz köyden kuganlar” [=Doğru konuşanı dokuz köyden kovmuşlar] (Mahmut vd. 1997: 162).

“Dokuz cutkın bir konuş” [=Dokuz yutkun (=düşün) bir konuş] (Mahmut vd. 1997: 163)

“Dokuz ulum bolganşı, osrak kartım sav bolsın” [=Dokuz oğlum olacağına felçli bir ihtiyar eşim olsun] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 299; Mahmut vd. 1997: 162).

“Dokuz kün şalışkan onuncı kün bay bolır” [=Dokuz gün çalışan onuncu gün zengin olur] (Mahmut vd. 1997: 162)

“Dokuz dereden on suv ketirir” [=Dokuz dereden on su getirir] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 299).

“Dokuz günlük ömirge, on günlük azık kerek” [=Dokuz günlük ömüre on günlük azık gerek] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 299).

“Ökizniñ karnı dokuzdır” [=Öküzün karnı dokuzdur] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 299).

V. KIRK SAYISI

“Büyük sayılar arasında en büyüleyici sayı” (Schimmel 2000: 265) olarak kullanılan kırk, “hazırlama ve tamamlama” sayıdır. Yuvarlak sayı olarak da kullanılır. Sözelimi; kırk yaşına yaklaşma / ulaşma sonucu olgunlaşma bu sayının “hazırlama ve tamamlama” özelliğini gösterir.

Romanya Dobruca Türklerinden derlenen sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden yalnızca masallar incelendiğinde bile kırk sayısı ile ilgili kullanımların tesadüfen olmadığı ve mitolojik dönemden günümüze ulaşan simgelik anlamlar taşıdığı anlaşılmaktadır. Masallarda; “*kırk gün mühlet*” [Avcı Mehmet] (Mahmut vd. 1997: 446), “*kırk çaş/genç*” [Avcı Mehmet] (Mahmut vd. 1997: 446), “*kırk güzel kız*” [Avcı Mehmet] (Mahmut vd. 1997: 446), “*kırk kuvvetli kişi*” [Avcı Mehmet ve Ayuv Kulak Batır] (Mahmut vd. 1997: 450 ve 452), “*kırk başlı ajdaha /ejderha*” [Ayuv Kulak Batır] (Mahmut vd. 1997: 458), “*kırk başlı ejderhanın kırkinci başını kesmeme*” [Ayuv Kulak Batır] (Mahmut vd. 1997: 459), “*kırk oklu bir yay*” [Cantemir Batır] (Mahmut vd. 1997: 466), “*kırk gün kırk gece düşün*” [Cantemir Batır] (Mahmut vd. 1997: 469), “*kırk katır / kırk satır ceza*” [Dilber] (Mahmut vd. 1997: 472), “*kırk gün yas tutma*” [Dünya Güzeli] (Mahmut vd. 1997: 477), “*kırk kişinin başını yeme/ kırk kişiyi öldürme*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 481), “*kırk yiğit*”, “*kırk hayvan*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 481), “*kırk muhafızdan biri olma*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 489), “*kırk gün göl kenarında kalma*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 489), “*kırklar ile namaz kılma*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 489), “*kırkinci gün kırkların dua etmesi*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 489), “*kırk gün kırk gece uyuma*”, “*kırk bekçiyi suya gönderme*” [Edege Batır] (Mahmut vd. 1997: 490), vd. gibi motifler çokça görülür.

Romanya sözlü Türk edebiyatı ürünlerinden “cırılar”da, “maneler”de, “şifniler”da, “tapmaşalar”da ve “atalar sözleri”nde de kırkın “hazırlama ve tamamlama” sayısı olduğunu gösteren örnekler yanında yuvarlak sayı olarak kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Sözelimi; “Avdarıl Şatır (Kaytarma)” “cır”ında; “Beş kün bolgan dünyanı kırk etiyik, alay / Oynayık ta küliyik, zevk etiyik, alay” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 63)

“Maneler”de; “Merdivenim kırk ayak/ Kırkına urdum tayak / Bu saba seni kördim/ Ne el tuta ne ayak” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 143; Mahmut vd. 1997: 298).

“Oynatma maga kaşn / Kırka yaklaşkan yaşn / Men yigrim yaşındaman / Pişirmem senin aşn” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 144).

“Şifniler”da; “Dünya degen merdiven kırk basamak / Oynap külüp dünyada zevk yasamak” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 227).

“Tapmaşa Şifniler”da; “Büğün tuvgan bir bala, kırkına cetmiy / Öldi desem canı bar, dünyadan ketmiy” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 231).

Cevabı: “Onbeş onıñ yarısı otızdan kaytar / manasın bilgen cigit Ay der de aytar” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 231).

“Cennet cehennem arası kırk tarama / Menden sonra dost tutup zevk arama” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 241).

“Atalar Sözleri”nde; “Ber kırkını, al borkını” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 285).

“Ber kızını kırımanga, kırk aylansın başında” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 285).

“Bir kişi kırk kişni azdırır” [=Bir kişi kırk kişiyi azdırır] (Ahmet- Naci Cafer Ali

1996: 287; Mahmut vd. 1997: 158)

“Bir yamannın kırk iyige belâsı cugar / bolır” [=Bir kötünün kırk iyiye belâsı olur] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 288; Mahmut vd. 1997: 159)

“Bir filcan kavenin, kırk cıl hatiri bar” [=Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var] (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 287).

“Kırk devege bir eşek” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Kırk gün taban eti, bir gün av eti” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Kırkından son azgannı teneşir temizler” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Kırk şapkanga, bir kapkan” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Kırk cıl kırgın bolsa da eceli cetken öler” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Kırk yılda bir avrat sözün dinlemeli” (Ahmet- Naci Cafer Ali 1996: 321).

“Biz kırk kişimiz, bir birimizni bilirmiz” [=Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz] (Mahmut vd. 1997: 159)

Bir atım bar, kırk araba toban aşay [=Bir atım var, kırk araba saman yer] (senek=çatal) (Mahmut vd. 1997: 191)

SONUÇ

İnsanoğlu, mitolojik dönemlerde kendisini ve çevresini tanımaya, gördüklerini yorumlamaya çalışmıştır. Bu yorumlar sırasında sayılardan da yararlanmış, bazı sayıların kutlu oldukları düşünülmüştür. Mitolojik dönemden günümüze kadar, değişik medeniyetler kuran insanoğlu, kutlu kabul edilen sayılarla ilgili kabul ve inanışları da dilden dile, nesilden nesile aktarmış, edebiyat ürünlerinde bu sayıları motif olarak kullanmışlardır. Romanya’da yaşayan Tatar Türklerinin sözlü edebiyat ürünleri de sayılar yönünden oldukça zengindir. İncelemede kullanılan sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde geçen sayıların mitolojik kökenleri olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle üç, dört, beş, altı, yedi, dokuz ve kırk sayılarının sayı simgeciliği açısından da zengin örnekleri tespit edilmiştir (Schimmel 2000, Durbilmez 2007b: 177-190, Durbilmez 2008:340-352). Romanya Sözlü Türk edebiyatı ürünlerinde geçen sayı kullanımları büyük ölçüde Türk mitolojisine uzanmakla birlikte, simge olarak kullanılan sayıların bir kısmının da zamanla İslâm dininden kaynaklanan kabullere, inanışlara dayandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

ABDULLA, Behlül, 2006, **Folklorda Say Simvolikası**, Elm yay.: Bakü.

AHMET- NACİ CAFER ALİ, 1996, **Boztorgay**, ikinci basılış, Kriterion Kitap Üyi yay.: Bükreş.

BEYDİLİ, Celal, 2005, **Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük**, Yurt Kitap yay.: Ankara.

CEBECİ, Ahmet, 2007, “Dobruca ve Deliorman Türklerinin Savaş ve Göç Destanları”, **Romanya’da Türk Kültürünün İzleri**, Golden Print yay.: Bükreş.

DURBİLMEZ, Bayram, 2005, “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Üç Sayısı”, **Ahilik Araştırmaları Dergisi**, c.1, S. 2 (Kış 2005), Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yay.: Kırşehir.

DURBİLMEZ, Bayram, 2007a, “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Beş Sayısı”, **II.**

- Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu- Bildiriler**, Kırşehir Valiliği- Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yay.: Ankara
- DURBİLMEZ, Bayram, 2007b, “Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeçiliği”, **Millî Folklor / Uluslar arası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S. 76 (Kış), Ankara.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2008, “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar / Mythological Numbers in Nakhchivan- Turkish Folk Beliefs”, **Turkish Studies / International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/ 7, Fall 2008.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2009, “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Dört Sayısı / The Number ‘4’ in Turkish Culture and Futuvvetname” **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli- Araştırma Dergisi**, c.52, Ankara.
- EKREM, Mehmet Ali, 1981, **Bülbül Sesi- Dobruca Türkleri Folklorundan Seçmeler**, Bükreş.
- GÜLENSOY, Tuncer, 1976, “Türklerde Dokuz Sayısı”, **I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, C. IV, Ankara.
- HORATA, Osman, 1999, “Romanya Türk Edebiyatı”, **Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı yay.: Ankara.
- MAHMUT, Enver- Nedret Mahmut, 1988, **Bozcigit**, Kriterion Kitap Üyi yay.: Bucureşti.
- MAHMUT, Enver- Nedret Mahmut, 1991, **Ayuv Kulak Batır- Dobruca Tatar Masalları**, İkinci kitap, Kriterion Kitap Üyi yay.: Bucureşti.
- MAHMUT, Enver- Nedret Mahmut, 1997, **Dobruca Türk Halk Edebiyatı Metinleri**, T.C. Kültür Bakanlığı yay.: Ankara.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver, 2007, “Ana Başlıklar Halinde Romanya’da Türk Kültürünün İzleri”, **Romanya’da Türk Kültürünün İzleri** Golden Print yay.: Bükreş.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver- Serin Türkoğlu, 2008, **II. Uluslararası Romanya’da Türk Kültürünün İzleri Sempozyumu- Bildiriler**, Golden Print yay.: Bükreş.
- ÖNAL, Mehmet Naci, 1998, **Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri**, Kültür Bakanlığı yay.: Ankara.
- PEKPELVAN, Belgin, 2007, “Türk Kültürünün Yansısı”, **Romanya’da Türk Kültürünün İzleri**, Golden Print yay.: Bükreş.
- SCHIMMEL, Annemarie, 2000, **Sayıların Gizemi**, (çev. Mustafa Küpüşoğlu), 2. baskı, Kambalacı yay.: İstanbul.
- ÜLKÜSAL, Müstecib, 1966, **Dobruca ve Türkler**, TKAE yay.: Ankara.
- YÜKSEL, H. Avni, 1981a, “Türk Folklorunda Sayılar”, **Millî Kültür**, 3/ 4, Ankara.
- YÜKSEL, H. Avni, 1981b, “Türk Folklorunda Yedi Sayısı”, **Millî Kültür**, 3/ 5, Ankara.
- YÜKSEL, H. Avni, 1981c, “Türk Folklorunda Dokuz Sayısı”, **Millî Kültür**, 3/ 6, Ankara.